

BIJLAGE C. UITWERKING EN ANALYSE VAN DE INTERVIEWS

In deze bijlage behandel ik achtereenvolgens de resultaten uit de interviews met betrekking tot de deelvragen A 3 t/m 5. Ik begin met een korte beschrijving van de groepen en de gemeenten waar zij bij horen.

1. Deelvraag A 3. Op welke wijze en in hoeverre sloot de pilot aan bij de deelnemende groepen (cultuur, structuur, activiteiten, behoeften)?

1.1 Cultuur, structuur en activiteiten: Korte beschrijving van de twee pilotgroepen en hun gemeenten

MAASSLUIS¹

De NGK Maassluis

De NGK Maassluis is een groeiende, actieve en relatief jonge gemeente met ongeveer 445 leden. Zij heeft als missie een gemeenschap te zijn om: 'God de Vader te aanbidden, Jezus te volgen en elkaar lief te hebben en Gods Koninkrijk te verkondigen aan allen.' Zij wil dit doen (visie) door als gemeenschap God op verstaanbare wijze te aanbidden, elkaar lief te hebben en te dienen, een fysieke plaats van rust, gebed en ontmoeting te bieden, te inspireren en te motiveren om Jezus na te volgen, zich te richten op het winnen van mensen voor Gods Koninkrijk, te bidden, te geven, mensen in te zetten en gastvrijheid te verlenen aan de wereldwijde kerk.

De NGK Maassluis is actief met bijvoorbeeld alpha en jeugd alpha cursus, marriage course en zet zich in via Stichting Present. Verder zijn er kringen en bijbelkringen.

Jeugdvereniging De Meerpaal

Jeugdvereniging De Meerpaal heeft ongeveer 30 leden en een eigen bestuur. De leden komen 2x per maand bij elkaar na afloop van de morgendienst. Er wordt dan samen gezongen en door een van de leden een inleiding gehouden, waarna men in groepjes uiteen gaat om verder door te praten aan de hand van stellingen of vragen. Het is dan niet erg als je van het onderwerp afdwaalt; als je maar een goed gesprek hebt en elkaar beter leert kennen. Vorig jaar ontstond de behoefte om eens een serie over een onderwerp te doen. In dat kader hebben ze ook meegedaan aan de pilot. Verder is er 1x per maand een Bijbelstudieavond. Daarnaast organiseert De Meerpaal spelletjes- en filmavonden, een jeugdweekend en uitjes als bowlen en waterskiën. Sommige leden zitten ook nog op een andere kring (voortzetting van de catechisatie groep). De leden zijn diaconaal actief via Stichting Present. Zij hebben samen een kindje geadopteerd via Stichting Red een Kind.

De leeftijd van de leden varieert van 16 tot 22 jaar. Het opleidingsniveau loopt uiteen. De respondenten omschrijven hun vereniging als: gezellig, relaxt, vrij, maar ook actief en betrokken. Vriendschap is erg belangrijk; er is veel onderlinge openheid en vertrouwen. Het niveau ligt hoog², er is veel diepgang in de gesprekken.

De respondenten noemen als overeenkomsten met de rest van de gemeente hun actieve opstelling, betrokkenheid op elkaar en op de buurt en deelnemen aan kringen. Verschillen zijn de muziekvoorkeuren en de respondenten denken dat ze minder behoudend zijn, maar ze tekenen er bij aan dat dit in de NGK Maassluis als geheel aan het veranderen is. Tegelijk zijn er 'superveel overeen-

¹ Bronnen: de website van NGK Maassluis www.ngkmaassluis.nl. Geraadpleegd op 13/03/2013; telefonisch interview met Susanne Anker gehouden op 18 maart 2013 en groepsinterview met vier leden van de jeugdgroep Maassluis op 24 maart 2013.

² Dit heb ik zelf als onderzoeker ook ervaren. Bovendien kunnen de deelnemers aan het groepsinterview dit afmeten tegen de groepen van de christelijke studentenverenigingen waar drie van de vier actief lid van zijn.

komsten' met niet-gelovige leeftijdsgenoten, zoals 'in de wereld staan', studeren en genieten van het leven. Ze hebben allemaal niet-christelijke vrienden. Als verschil met 'de wereld' zien zij alleen al dat zij als groep bijeenkomen om over serieuze zaken na te denken en bewuster leven. Het hele levensmotto is anders, treffend geformuleerd als: 'What Would Jesus Do? versus You Only Live Once'. Anderen zijn bezig met 'veel zuipen, vrouwen versieren en geld besteden aan dure dingen'. De respondenten denken dat de leden van de Meerpaal ongeveer 50% passen bij de NGK Maassluis en 50% bij de jeugdcultuur.

VLAARDINGEN³

De NGK Vlaardingen

De NGK Vlaardingen is een kleine gemeente (circa 85 leden) van behoudende signatuur 'voor wie woorden en daden een zijn'. Er zijn bijbelkringen en huiskringen. De gemeente probeert binnen haar mogelijkheden in de samenleving te staan en heeft daarom vorig jaar een wijk 'geadopteerd' waar zij zich als gemeente op richt. Daarnaast steunt zij onder meer schuldhulpmaatjes en uitgeprocedeerde asielzoekers.

Jeugdvereniging Militia Christi

Er zijn slechts enkele gezinnen met tieners en jongeren. De jeugdvereniging is de afgelopen jaren flink uitgeund van circa 15 naar 5 leden door verhuizing of het aansluiten bij een andere gemeente. De overgebleven groep is niet gestructureerd en heeft geen bestuur. Miriam Verhage is formeel voorzitter en fungeert als initiator (bij-elkaar-roeper). De groep ervaart weinig bemoeienis of aandacht van de rest van de gemeente en staat er een beetje los van.

De jeugdvereniging Militia Christi heeft formeel als missie: 'Wij komen bij elkaar om ons geloof te versterken en meer naar elkaar toe te groeien. Naast de JV avonden gemiddeld 1x per maand, proberen we ook regelmatig een leuke activiteit te doen met elkaar.' In de praktijk komt men minder frequent bij elkaar en wordt de nadruk gelegd op ontmoeting. De leden behandelen af en toe een vormend onderwerp wat door hen zelf wordt voorbereid naar aanleiding van een boekje. In het gesprek wordt echter regelmatig afgeweken van het onderwerp. Of er ontstaat spontaan een gesprek bij de maaltijd. Maar niet iedereen heeft behoefte aan een inhoudelijke activiteit op zondagavond. De leden hebben een periode oudere gemeenteleden bezocht, maar dat is verwaterd.

De leeftijd van de leden loopt uiteen van 17 tot 27 jaar. Het opleidingsniveau loopt van MBO tot vwo en universiteit. De respondenten omschrijven de vereniging als: erg verschillend in alles (ook interesses), klein, iedereen kent elkaar al heel lang, gezellig, open, luchtig en er wordt veel gelachen.

De respondenten zijn ook verschillend in de mate waarin zij vinden dat zij zich bij de eigen gemeente thuis voelen of juist bij de mainstream (jeugd)cultuur. In het algemeen zien zij niet zoveel verschil tussen henzelf en hun niet-gelovige leeftijdsgenoten. Behalve dat ze meer nadenken en dat het leven voor hen over meer gaat dan uiterlijk en kleding. De een heeft nauwelijks diepere gesprekken met niet-gelovige leeftijdsgenoten, de ander juist wel.

³ Bronnen: de website van NGK Vlaardingen <http://www.ngk.nl/vlaardingen>. Geraadpleegd: 13/03/ 2013; telefonisch interview met Miriam Verkade gehouden op 21 maart 2013 en groepsinterview met hele jeugdgroep Vlaardingen op 24 maart 2013.

1.2 Behoeften van de pilotgroepen

Bij het onderzoek naar de behoeften van de pilotgroepen, heb ik eerst gevraagd welk beeld de respondenten hebben bij 'getuigen' of 'getuige zijn'⁴ en of hun beeld veranderd is. Vervolgens heb ik gevraagd naar hun norm en wat getuigen in de praktijk lastig maakt. Daarna heb ik gevraagd of de respondenten wilden groeien in een getuigende levensstijl, of ze daarbij toegerust wilden worden en aan wat voor soort toerusting zij behoefte hadden. Ik eindigde met de vraag in hoeverre de pilot aan de behoeften heeft voldaan.

Het beeld bij getuigen en getuige zijn

De respondenten van Maassluis hadden het volgende beeld bij getuigen en getuige zijn:

- niet onzeker/ verlegen/ bang zijn als het om je geloof of om Jezus gaat bij andere mensen in of in onze groep
- door woorden en daden laten zien dat je bij Jezus hoort
- erop uit gaan, je getuigenis geven
- vertellen over Jezus, maar niet alleen vertellen

Het valt op dat veel respondenten getuigen en getuige zijn meteen koppelen aan iets vertellen, terwijl ook het laten zien en daden worden genoemd. Het idee van een levensstijl hoorde ik niet terug. Bij een respondent is het beeld van getuige zijn het afgelopen jaar veranderd. Hij heeft meer leren getuigen. Daarbij noemde hij als redenen ouder worden en een andere cursus die hij gevolgd heeft (die overigens niet gericht was op getuige zijn maar op vrijkomen van gewoontezonden.). Zijn statement was: 'Getuigen is iets wat je gewoon moet gaan doen.'

De respondenten van Vlaardingen hadden het volgende beeld bij getuigen en getuige zijn:

- zeker weten dat iets waar is en dit belijden
- uitdragen, geloof belijden
- je leven in dienst van God stellen
- laten zien wie God/ Jezus is
- voorin de kerk een verhaal vertellen over hoe je iets hebt meegemaakt waar God/ Jezus een grote rol in speelde

Hier komen andere noties op, zoals je leven in dienst van God stellen en belijden. Er zit minder in van 'erop uit gaan', maar uit het gesprek haal ik het beeld van uitkomen voor je geloof in je gewone omgeving. Eén respondent had een sterk afwijkend beeld, namelijk het voor in de kerk vertellen van ervaringen. Het is goed dat deze kant ook benoemd werd, want ook het aan elkaar vertellen is belangrijk. Maar in het kader van de pilot lag daarop niet de focus. Deze afwijkende opvatting kleurde alle daarna door hem gegeven antwoorden. Ik heb daarom sommige antwoorden niet meegenomen in het vervolg van het onderzoek.

Het lijkt erop dat het beeld van de respondenten bij getuigen en getuige zijn en het in de pilot beoogde beeld van missionaire levensstijl althans gedeeltelijk overeenkomen. Maar de meeste respondenten hebben waarschijnlijk niet aan een levensstijl gedacht.

De norm: behoort actief getuigen bij een christelijke levensstijl?

Op de vraag *Vind je dat actief getuigen hoort bij een christelijke levensstijl?* reageerden in Maassluis drie respondenten dat het er heel sterk bij hoort. Eén respondent nuanceerde dat het er in theorie helemaal bij hoort maar in de praktijk veel minder. Zij vulde daarom 'een beetje' in. De respondenten uit Vlaardingen vinden hoofdzakelijk dat het behoren tussen 'een beetje' en 'heel sterk' in zit. Een

⁴ Vanuit het interview met André Maliepaard blijkt dat adolescenten het woord 'missionair' niet gebruiken. Gezien de invulling van de pilot heb ik dit vertaald in 'getuige zijn' in woord en daad.

respondent is opgeschoven van een beetje naar heel sterk. Daarbij hoeft volgens de respondenten niet iedereen er zijn levenswerk van te maken. Enkele mooie reacties uit Vlaardingen waren:

- 'Eerst dacht ik meer dat het erom ging dat je zelf gelooft. Ik word me er steeds meer van bewust dat ik dat [actief getuigen – oco] een belangrijk onderdeel vind van een christelijke levensstijl, dat je vragen gaat stellen en dat anderen het aan je zien.'
- 'Onze opdracht is om Jezus' evangelie voor de wereld bekend te maken. Dit betekent getuige zijn.'
- 'Ik vind niet dat je overal hoeft te zeggen/ roepen dat je in God gelooft of Christen bent.'

De moeiten in de praktijk

Op de vraag wat het voor hen *lastig* maakt om actief te getuigen met woorden, reageerden de respondenten in Maassluis vooral met antwoorden rond de noemers angst, schaamte, onzekerheid, onbegrip van/ veroordeling door anderen, te weinig kennis, minderheidspositie en tijd. Een respondent noemde te weinig contact met God hebben waardoor het lastiger is om Hem door zich heen te laten spreken. De respondenten in Vlaardingen noemden ook antwoorden rond de noemers angst, onzekerheid, onbegrip van/ veroordeling door anderen, te weinig kennis en minderheidspositie. Hier werd ook gebrek aan beleven van het geloof genoemd, evenals ik beleef niets wat ik kan delen. En: het gaat vaak niet om de kern van het evangelie maar over allerlei andere (ethische) dingen. Ik zie hier vooral veel overeenkomsten tussen beide groepen.

Op de vraag wat het voor hen lastig maakt om actief te getuigen met daden, reageerden de respondenten in Maassluis⁵:

- er is weinig wat me tegenhoudt of zelf te getuigen met daden
- je doet makkelijk mee met de rest, bijv. roddelen. Lastig om dan te zeggen 'dat wil ik niet'
- gaat tegen 'de maatschappij' in
- tijd
- lef
- verleidingen
- groepsdruk

In Vlaardingen reageerde men:

- ik weet niet goed wat goede daden zijn
- hoe getuig je precies met daden?
- zie het antwoord dat gegeven is over getuigen met woorden
- het is lastig om precies te zeggen waarom je iets doet

De reactie in Vlaardingen was nogal frappant. De respondenten hadden geen goed beeld wat getuigen met daden in zou kunnen houden en moesten door mij op weg geholpen worden.

Verlangen naar een meer getuigende levensstijl

Op de vraag in welke mate zij *verlangden* naar een meer getuigende levensstijl in woord en daad, gaven de respondenten van Maassluis (op een schaal van 1 tot 10) met de cijfers 9, 8, 8, 7 aan dat dit verlangen groot was. Als toelichting gaven zij aan dat het verlangen soms wel moeilijk te realiseren is, en dat het in vlagen komt. Soms zijn ze gewoon erg druk met hun studie, maar bijvoorbeeld tijdens een New Wine conferentie neemt het verlangen weer (sterk) toe. Overigens was dit verlangen bij een respondent ten opzichte van vorig jaar 1 punt hoger. Hij gaf aan dat dit komt doordat hij de afgelopen periode veel is opgetrokken met niet-christenen.

⁵ Overigens gaven zij aan dat zij het makkelijker vinden om met (kleine) daden te getuigen dan met woorden.

De respondenten van Vlaardingen gaven voor een jaar geleden en nu heel andere cijfers:

Toen	nu
3-4 <i>meer bezig met jezelf</i>	5-6 <i>doorgaan, niet in verleden blijven hangen</i>
6 <i>vond het toen belangrijker om zelf te geloven</i>	8 <i>wil het delen, concreet uitdragen naar mijn omgeving en gevoel bij anderen oproepen</i>
8 <i>had altijd wel idee van 'ik ben christen en dat hoort erbij'. Het is voor mij geen moeten, ik wil heel graag</i>	9
7 <i>ik wilde het wel, maar had geen idee hoe</i>	4 <i>heb hier even geen behoefte aan</i>
1	1

Bij de ene respondent is het verlangen naar een meer getuigende levensstijl gestegen, bij een ander juist gedaald. In één geval was dat verlangen totaal niet aanwezig en nu nog niet. In ieder geval was het verlangen ten tijde van de pilot niet bij iedereen in 'voldoende' mate aanwezig. Dat gaf een smalle basis voor het uitvoeren van de pilot. Opvallend was ook dat de respondent met een hoog en groeiend verlangen (van 8 naar 9) ook het meest uitgesproken was in de norm dat actief getuigen hoort bij een christelijke levensstijl, maar ook dezelfde is die weinig zin heeft in serieuze, vormende activiteiten op zondagavond.

Behoeftte aan toerusting of ondersteuning

De respondenten van Maassluis geven aan dat zij een jaar geleden 'een beetje' tot 'zeker' *behoefte* hadden om toegerust of ondersteund te worden bij het ontwikkelen van een getuigende levensstijl in woord en daad. Zij hebben daarbij vooral behoefte aan een *peergroup* van leeftijdsgenoten, meer dan aan een mentor. Ze willen door elkaar gestimuleerd worden en dingen samen doen met de groep. En elkaar in kleine groepjes helpen in discipelschap. Een van de respondenten gaf aan ook behoefte te hebben aan bewustwording. En een respondent gaf aan dat een langere cursus (dan twee keer) prettiger was, omdat haar dan dingen langer bijblijven. Een cursus zoals de pilot werd door geen van de respondenten genoemd.

De respondenten van Vlaardingen geven aan dat zij een jaar geleden "niet", 'niet echt', of 'een beetje' behoefte hadden om toegerust of ondersteund te worden bij het ontwikkelen van een getuigende levensstijl in woord en daad. Zij hadden nog het meeste behoefte aan het samen doen met de groep, goede gesprekken met christelijke leeftijdsgenoten en saamhorigheid ervaren. Daarbij hebben ze niet persé een volwassene nodig. Een respondent gaf aan meer persoonlijke hulp nodig te hebben.

1.3 Beantwoording van deelvraag A 3. Op welke wijze en in hoeverre sloot de pilot aan bij de deelnemende groepen (cultuur, structuur, activiteiten, behoeften)?

Aansluiting van de pilot bij de cultuur, structuur en activiteiten in Maassluis

De focus van de pilot op een missionaire levensstijl lijkt goed te passen bij de missie en visie en actieve cultuur van de NGK Maassluis. In de missie en visie worden allerlei dingen genoemd die zijn samen te vatten als een missionaire levensstijl, zoals: Jezus navolgen, elkaar liefhebben, zich richten op het winnen van mensen voor Gods Koninkrijk, bidden, geven, gastvrijheid verlenen. In de pilot wordt echter de gemeenschap minder benadrukt, die binnen deze gemeente en binnen de jeugdvereniging erg belangrijk wordt gevonden.

Het werken met een opzet zoals die van de pilot is voor de Meerpaal niet gebruikelijk. Gewoonlijk bereidt een lid een onderwerp voor en houdt hij of zij een inleiding, waarna de groep uiteengaat om in groepjes verder te praten aan de hand van vragen en stellingen. Dat idee komt ook terug in de pilot. Daar wordt echter meer afgewisseld met groepjes en werkvormen. De pilot duurt ook langer

dan één moment. Deze andere opzet hoeft echter op zich niet te betekenen dat de pilot niet aansluit. Er was juist behoefte aan om langer met hetzelfde onderwerp bezig te zijn.

Aansluiting van de pilot bij de behoeften van de deelnemers in Maassluis

Uit de reacties van de respondenten ontstaat een beeld van een jeugdgroep die een sterk normbesef kent dat actief getuigen hoort bij een christelijke levensstijl, die duidelijk hun moeiten in de praktijk kan benoemen en sterk verlangt naar een meer getuigende levensstijl. Je zou dan ook verwachten dat de pilot aansloot bij deze groep. Daar is echter nog niet alles mee gezegd. De respondenten hebben weliswaar 'een beetje' tot 'zeker' behoefte aan ondersteuning of toerusting, maar niet door middel van een bewustwordings- en toerustingscursus als de pilot. De respondenten vonden dat de pilot niet goed bij hun groep aansloot⁶.

Voor de respondenten van Maassluis voldeed de pilot aan de behoefte in de zin van interactiviteit, het met elkaar nadenken, voor zichzelf een doel stellen. Het voldeed echter niet aan de behoefte, omdat hij erg kort was, er geen feedback moment was en niet helemaal geschikt was voor hun doelgroep. Daarbij noemen de respondenten dat de vragen te sturend waren en dat de stof niet zo diep ging. Terug naar de basis is niet verkeerd, maar dan moet daarna iets volgen.

Ik merk op dat de pilot zelf langer was en dat er wel een feedbackmoment was opgenomen. Een deel van de moeite met de pilot ligt daarmee niet aan de pilot zelf, maar aan het niet uitvoeren van de pilot. Mogelijk kan ook het ervaren gebrek aan diepgang hieraan (ten dele) worden toegeschreven. Maassluis heeft immers alleen moment 1 gevolgd, waarbij inderdaad werd teruggegaan naar de basis. Zij kunnen echter geen oordeel geven over momenten 2 en 3, de activiteit en het terugkom-moment, omdat die niet zijn uitgevoerd.

Een deel van de moeite zit in het steeds weer in groepjes uit elkaar gaan en daarna terugkomen. De moeite lijkt vooral te gaan om de korte tijd die de groepjes hadden. Waren ze net lekker in gesprek, moesten ze al weer afbreken. Daarnaast had het te maken met een kleine groep die zich minder van de tijd aantrok, zodat de andere groepjes moesten wachten. Dit zijn omstandigheden die niet uitsluitend met de opzet van de pilot te maken hebben. Een oplossing kan worden gevonden in een combinatie van een duidelijke instructie, ruimere tijd geven aan de kleine groepjes, zo mogelijk de groepjes verspreiden over één grotere zaal en durf van de leiding om gesprekken echt af te breken.

Aansluiting van de pilot bij de cultuur, structuur en activiteiten in Vlaardingen

De informatie over de NGK Vlaardingen is erg summier. Ik vind het gevoelsmatig moeilijker om de pilot te zien binnen de kleur van deze gemeente. Toch zegt zij op de website dat voor haar woorden en daden een zijn en zie ik een verlangen naar missionaire aanwezigheid in de wijk waarin het kerkgebouw staat. Het werken met de opzet van de pilot is voor deze groep niet gebruikelijk. In de praktijk lijkt er weinig aan georganiseerde en gestructureerde vorming en toerusting te worden gedaan. Sommige respondenten zijn persoonlijk wel actief met hun geloof bezig, maar *als groep* doen ze niet daar niet veel aan. De pilot lijkt minder goed aan te sluiten, juist ook omdat er dan binnen een bepaalde periode vijf momenten (3 lessen, een activiteit en een evaluatiemoment) zouden moeten worden voorbereid en gehouden.

De jeugdgroep van Vlaardingen geeft het beeld van een diverse groep met in het algemeen een redelijke mate van normbesef, die ook de moeiten met getuigen in de praktijk duidelijk kan benoemen en waarvan drie van de vijf respondenten vorig jaar een 'voldoende' verlangen hadden

⁶ De contactpersoon van Maassluis vond dit verrassend omdat vanuit het NGJ in de voorbereiding juist zoveel tijd was besteed aan het leren kennen van de groep. Hiermee is echter niet gezegd dat Helma het niet goed heeft aangevoeld. Het kan ook zo zijn dat de vertegenwoordigers van de groep minder duidelijk zijn geweest. Dit valt echter niet te achterhalen.

naar een meer getuigende levensstijl. Twee echter niet. Tegelijk zoeken ze nog, zoals de opdrachtgever het uitdrukte, naar hun eigen relatie met Jezus. Mogelijk waren zij daardoor in hun geloofsontwikkeling minder toe aan de vragen die de pilot hen stelde.

Aansluiting van de pilot bij de behoeften van de deelnemers in Vlaardingen

Voor de respondenten van Vlaardingen voldeed de pilot wel aan de behoefte doordat het aanleiding gaf om bij elkaar te zijn en dingen te bespreken en doordat hij hielp bij bewustwording van het zelfbeeld. Hij voldeed niet aan de behoefte doordat er niets in praktijk werd gebracht. De respondenten geven aan ook een goed gesprek te kunnen hebben als ze niets hebben voorbereid; daar hebben ze geen leidraad voor nodig. 'Juist omdat we zo verschillend zijn zou ik deze cursus niet direct voor ons groepje gekozen hebben.'

Ik merk op dat de pilot wel degelijk een praktijkgedeelte bevat. De groep heeft die zelf niet uitgevoerd. Daarnaast lijkt de negatieve beoordeling verband te houden met de uitvoering door de groep zelf. Terwijl in de inleidende papieren staat dat de momenten maximaal om de vier weken plaatsvinden, heeft de groep zich daar niet aan gehouden en de momenten over geruime tijd uitgesmeerd. Dat komt het leerrendement bepaald niet ten goede. Tenslotte vermoed ik dat het feit dat moment 1 niet door de hele groep is bijgewoond, ertoe heeft geleid dat de aansluiting vanaf moment 2 werd bemoeilijkt.

2 Deelvraag A. 4. Op welke manier en in hoeverre heeft de pilot bijgedragen aan een missionaire bewustwording, toerusting en levensstijl? ⁷

Er heeft voorafgaande aan de uitvoering van de pilot geen nulmeting plaatsgevonden. Om te onderzoeken op welke manier en in hoeverre de pilot heeft bijgedragen aan een missionaire bewustwording, toerusting en levensstijl, heb ik een aantal vragen opgenomen waarin de respondenten zelf aangeven hoe zij thans kijken naar hun situatie van 'een jaar geleden' (de periode rondom de pilot) en 'nu' (ten tijde van het interview). Ik begon met de vragen hoe de respondenten hun geloof omschrijven en hoe actief ze ermee bezig waren en zijn. Daarna vroeg ik wat ze van de pilot hebben geleerd. Vervolgens heb ik gevraagd wat er daadwerkelijk veranderd is in hun levensstijl en wat de pilot daaraan heeft bijgedragen.

2.1 Omschrijving van geloofsfasen en activiteit

Op de vraag *Als je naar jezelf kijkt, hoe zou je dan je geloof omschrijven?* gaven de respondenten van Maassluis aan dat zij, terugkijkend, zich een jaar terug christenen zouden noemen die zoeken naar wat ze precies geloven, christenen die zoeken naar hoe ze hun geloof vormgeven en christenen met een christelijke levensstijl⁸. Een jaar later, ten tijde van het onderzoek, zagen zij zich als christenen die zoeken naar hoe ze hun geloof vormgeven en als christenen met een christelijke levensstijl. Ze waren dus gegroeid in *wat* ze geloofden. Het aantal respondenten dat vond dat zij (ook) een christelijke levensstijl had, was gestegen van twee naar drie (van de vier). Er is dus enige groei zichtbaar.

Vier van de vijf respondenten van Vlaardingen gaven aan dat zij zich een jaar terug beschouwden als christenen die zoeken naar hoe ze hun geloof vormgeven. Een jaar later was dat aantal gedaald tot drie. Er was zowel vorig jaar als nu een respondent die die twijfelt of zij gelooft. Geen van de

⁷ Bronnen: Telefonisch interview met Susanne Anker gehouden op 18 maart 2013 en groepsinterview met vier leden van de jeugdgroep Maassluis op 24 maart 2013. Telefonisch interview met Miriam Verkade gehouden op 21 maart 2013 en groepsinterview met hele jeugdgroep Vlaardingen op 24 maart 2013.

⁸ Bij zowel een jaar terug als nu hebben de meeste respondenten 2 categorieën aangekruist, om aan te geven dat het van beide iets is.

respondenten meent dat hij een christelijke levensstijl heeft. Er is in de beantwoording geen groei te zien.

Op de vraag hoe actief ze bezig waren en zijn met hun geloof of zoektocht, vulden drie van de vier respondenten van Maassluis in, dat ze een jaar terug heel actief waren en een respondent redelijk actief. Een jaar later is dat verschoven van twee respondenten heel actief, een redelijk actief en één een beetje. Drie van de vijf respondenten van Vlaardingen menen dat ze vorig jaar redelijk actief waren, een meent dat hij heel actief was en één een beetje. Een jaar later is dat laatste verschoven naar een beetje tot helemaal niet. De andere antwoorden zijn gelijk gebleven.

Als we de vorige twee vragen combineren, dan lijkt dat te corresponderen met de activiteiten van de twee groepen en de frequentie waarmee ze bij elkaar komen. In Maassluis zijn de deelnemers actiever met hun geloof bezig en zijn ze enigszins gegroeid in *wat* ze geloven. Meerdere respondenten geven aan een christelijke levensstijl te hebben ontwikkeld. Deze groep is ook actiever qua vormende activiteiten. In Vlaardingen vinden de respondenten in het algemeen dat zij redelijk actief met hun geloof bezig zijn en zijn ze niet gegroeid in wat ze geloven. Geen van hen zegt van zichzelf dat hij een christelijke levensstijl heeft. Deze groep heeft minder vormende activiteiten en komt minder frequent bij elkaar. De door henzelf genoemde verscheidenheid blijkt ook uit de respons van de enquête. Bijna geen van hen heeft in moment 1 voor zichzelf een leerdoel gesteld die betrekking had op een missionaire levensstijl.

Vanuit dit beeld is het niet verwonderlijk dat beide groepen andere dingen aangeven die ze van de pilot hebben geleerd. Een overeenkomst tussen de groepen is, dat de respondenten veelal redelijk tot heel actief met hun geloof bezig waren en zijn. En dat de meeste respondenten ook zochten en zoeken naar hoe zij hun geloof vormgeven. De pilot sluit daar wel bij aan.

2.2 Wat hebben de respondenten geleerd

Op de vraag *Wat zijn de belangrijkste dingen die je door de pilot hebt geleerd?* antwoordde men in Maassluis⁹:

- zelfreflectie op mijn talenten (= moment 2 ¹⁰)
- hoe kan ik mij inzetten voor God
- waarde van discipelschap (moment 2)
- je eigen fundament zien: waar is mijn geloof op gebaseerd. Meer zelf zien hoe je in het geloof staat.

En in Vlaardingen:

- hoe je bewuster je geloof in praktijk kunt brengen, te delen met anderen
- nadenken over welke plek God überhaupt in je leven heeft
- ervaringen van anderen, horen hoe zij met dingen omgaan
- wat er tussen jou en God inzit, wat er wel goed in is en wat in de weg kan staan
- blijf in beweging, ga niet stilstaan, stel doelen. Denk niet dat je een punt bereikt van dit is het, op dit niveau ga ik verder. Blijf bewust van waar je in wil groeien.

In Maassluis gaven drie van de vier respondenten hier dingen aan waarbij de focus niet specifiek ligt op een missionaire levensstijl. Door de insteek van hun tweede les is de nadruk komen te liggen op discipelschap en talenten. Dit heeft uiteindelijk wel weer alles te maken met een missionaire

⁹ Een respondent gaf de nuancering dat zijn groep al veel bezig is met hoe zij iets kunnen toepassen in hun eigen leven. Hij vindt het daardoor lastig om te zeggen of iets door de pilot komt.

¹⁰ Deze opmerking verwijst naar het moment 2 zoals dat door Maassluis in een geheel door hen aangepaste opzet en inhoud is uitgevoerd. In die versie ging het over discipelschap en het ontdekken van je talenten.

levensstijl, maar het is zo wel lastiger om op te maken wat er daadwerkelijk van de pilot is geleerd¹¹. In Vlaardingen was slechts een antwoord die betrekking had op een missionaire levensstijl. Twee respondenten hadden het over Gods plek in het eigen leven en wat er tussen de respondent en God in zit. Dit bevestigt, net als enkele volgende antwoorden, het beeld dat door de opdrachtgever is gegeven, dat een van de groepen nog erg aan het zoeken was naar hun eigen relatie met Jezus¹².

2.3 Wat is er veranderd in levensstijl¹³

De respondenten van Maassluis geven aan dat zij meer zijn gaan getuigen in daden en woorden. Ze gaven de volgende veranderingen aan in hun levensstijl gedurende het afgelopen jaar:

- meer zeggen, niet omzeilen als mensen een vraag stellen
- voor je geloof uitkomen ook als mensen het niet vragen
- minder aantrekken van wat mensen van me denken
- meer pogingen tot getuigen met vallen en opstaan
- meer oog voor anderen
- meer passie
- betere zelfreflectie
- meer op God gericht

Op de vraag in welke mate de pilot heeft bijgedragen aan hun bewustwording van een getuigende levensstijl in woord en daad, gaven de respondenten (op een schaal van 1 tot 10) de cijfers 5½, 7 en 3. Zij gaven daarbij als toelichting dat de pilot te kort had geduurd en naar hun idee niet diep genoeg ging om te bekijken. Ze vonden het goed om een doel te stellen, maar zijn dat na een week weer vergeten. 'dan ga je er niet mee door.'

De bewustwording kwam naar hun idee meer door andere oorzaken. De respondenten noemden:

- conferenties zoals Focusweekend van de Navigators Studentenvereniging (een soort New Wine in het klein) en New Wine zomerconferentie
- kringen en bijbelstudiegroep, zowel in Maassluis als bij een studentenvereniging (een respondent had zelfs via de kerk en de studentenvereniging in totaal 4 kringen.)
- Gesprekken met vrienden
- natuur (overweldigende ervaring van in de bergen staan, stilstaan bij wat God heeft gemaakt)
- de pilot is er bij die andere ervaringen niet bijzonder uitgesprongen, wel weer een stukje
- boeken, zoals een boek van een jongetje met een bijna-doodervaring, maakt dat je stilstaat bij wat je hebt en elk leven wil winnen voor God, daarin actiever wil zijn. Boeken over getuigenissen uit gevangenissen.
- de bijbel

De respondenten in Vlaardingen gaven aan dat er weinig is veranderd in hun levensstijl. Een enkele respondent geeft aan op verschillende punten licht gegroeid te zijn, zonder dit te kunnen benoemen. Een respondent gaf aan een beetje meer te zijn gaan getuigen, maar vertelde er niet bij of dit in woorden, daden of beide is. Hij vertelde over ervaringen in de vakantie met niet-gelovige leeftijdsgenoten.

Op de vraag in welke mate de pilot heeft bijgedragen aan hun bewustwording van een getuigende levensstijl in woord en daad, gaven de respondenten in Vlaardingen (op een schaal van 1 tot 10) de

¹¹ Ik heb 'geleerd' bewust niet verder ingevuld, om de deelnemers de kans te geven zo breed mogelijk te reageren. Dit heeft het risico in zich dat er onvergelykbare zaken worden genoemd. Door de verschillende vraagstellingen van het interview en de enquête ontstaat toch een meer totaalbeeld.

¹² Voorgesprek met Helma van de Beek, gehouden op 18/09/ 2012.

¹³ Op dit punt tijdens het interview moest een van de respondenten voortijdig vertrekken.

cijfers 6, 1 en 5. Twee respondenten hebben dit niet ingevuld. In de toelichting werd aangegeven dat de pilot heeft geholpen meer te verlangen naar getuigen in woord en daad. Een andere respondent gaf aan dat de pilot een kleine bijdrage heeft geleverd. Een respondent gaf aan dat de pilot niet heeft bijgedragen, maar zij legde een verband met andere zaken die een grote rol in haar leven spelen. Als andere redenen waardoor hun levensstijl is veranderd, noemen de respondenten de studentenvereniging en de zomervakantie met een groep christelijke en een groep niet-christelijke jongeren samen.

2.4 Beantwoording deelvraag A. 4. Op welke manier en in hoeverre heeft de pilot bijgedragen aan een missionaire bewustwording, toerusting en levensstijl?

De respondenten van Maassluis zijn afgelopen jaar iets gegroeid in de vraag wat ze geloven. De meesten zien zichzelf als christen met een christelijke levensstijl. De mate waarin ze actief met hun geloof bezig zijn, is iets gedaald. Wel zijn ze naar eigen zeggen meer gaan getuigen in woord en daad. Volgens hen heeft de pilot in geringe mate bijgedragen aan hun bewustwording. Op een schaal van 1 tot 10 gaven zij daarvoor de cijfers 5½, 7 en 3. Zij wijzen daarvoor ook veel andere oorzaken aan.

De respondenten van Vlaardingen gaven geen groei in geloofsfasen aan. Ze zijn iets minder actief geworden in hun geloof. Geen van hen ziet zichzelf als een christen met een christelijke levensstijl. Eén respondent is meer gaan getuigen, de anderen gaven aan dat er weinig verschil was met vorig jaar. Volgens hen heeft de pilot een kleine bijdrage geleverd aan hun missionaire bewustwording. Zij gaven daarvoor de cijfers 6,1 en 5. Voor een respondent heeft de pilot geholpen om meer te verlangen naar getuigen in woord en daad. Tegelijk werden door sommigen andere oorzaken genoemd.

3 Deelvraag A 5. Welke verbeteringen stellen de respondenten voor?

Tijdens de interviews heb ik meerdere keren gevraagd naar verbeterpunten qua inhoud, organisatie en communicatie, waaraan het te ontwikkelen eindproduct in ieder geval moet voldoen om aan te sluiten bij de doelgroep en waardoor de pilot (nog) beter bijdraagt aan het proces van bewustwording en verandering van levensstijl.

De respondenten gaven met betrekking tot de inhoud, methodiek en structuur de volgende verbeterpunten:

- Minder schools
- Minder sturende vragen
- Minder vaak uiteen in groepjes
- Het niveau mag hoger
- Terug naar de basis is goed, maar dan moet er wel wat volgen
- Meer achtergrondinformatie
- Maak vanaf het begin duidelijk dat je de lessen binnen een bepaalde tijd moet doen
- Maak de lessen niet te lang i.v.m. de concentratie
- Het is goed om terug te gaan naar de basis, maar zorg wel voor een vervolg met meer diepgang en inhoudelijke informatie
- Ontwikkel het materiaal zo dat de voorbereiders zelf ook nog wat moeten verzinnen

Op de vraag *Waaraan zou het eindproduct naar jou idee in ieder geval moeten voldoen om aan te sluiten bij de doelgroep?* Reageerden de respondenten:

- Vrijheid
- mensen de verantwoordelijkheid geven om zelf aan de slag gaan

- mogelijkheid om de les makkelijk aan te passen aan je groep, bijvoorbeeld een aantal bijbelteksten geven en dan als groep bepalen waar je mee aan de gang gaat
- de groep zou moeten kiezen uit verschillende trainingen: hier zou ik wel training in willen hebben, dit past bij ons
- af en toe ergens op door kunnen gaan wat uit de groep komt
- een duidelijk doel (de doelen van de pilot is meer de doelen van je leven)
- meer in les 1 een beeld krijgen wat komende weken de bedoeling is
- leeftijdsspecifieker maken
- punten pakken waar jongeren echt mee bezig zijn: tot 16 jaar 'wat geloof ik' en na 16 jaar 'hoe pas ik het toe'
- wat spannender

De opdrachtgever voegde hier nog aan toe:

- Voldoende kaders om op weg te gaan (consumptieve kant)
- Voldoende ruimte om eigen proces te gaan (co-creatieve kant)
- Het moet een ontdekkingstocht zijn

Op de vraag *Welke verbeteringen kun je noemen waardoor de pilot (nog) beter bijdraagt aan het proces van bewustwording en verandering van levensstijl?* werd door de respondenten als volgt gereageerd:

- Meer momenten. 2 tot 3 keer is best kort voor veranderen levensstijl + innerlijke verandering, dat kost gewoon meer tijd (dit punt werd meerdere keren genoemd)
- na een aantal maanden feedback moment (hoe is het gegaan)
- aan het eind van elke les een opdracht, niet als huiswerk, maar: let hier volgende twee weken tot aan volgende les eens op, probeer dat eens uit, bijv. een gesprek te voeren over een geloofsonderwerp met een niet-gelovige
- wat zegt de bijbel erover
- hoe kun je met anderen praten over je geloof
- je kunt de pilot beter richten op specifieke doelgroepen